

gében. Szeretete a fiatalok iránt az útjával tisztában levő nagyságnak és jóságnak lehajlása volt a bontakozó, magyar értékekhez. Birtokomban levő sok-sok levele, a Vele váltott beszélgetések mindig a jobbra, tökéletesebbre nevelés síkján mozogtak. Ha Győrre ellátogatott, sohasem mulasztotta el a velem való találkozást. Első kérdése mindig az volt: mit dolgozik, mit tanulmányoz, mik a tervei? Azután jöttek a jótanácsok azzal a szeretettel, amelyhez fogható talán csak a megboldogult Andor Józsefben volt a fiatalok iránt. Ez a szeretet csak egy célt ismert: kézenfogni, vezetni, nevelni, emelni minden igaz, magyar értéket s megtartani írónak és magyarnak. S ha irodalmi és társadalmi alkotásai örök értékei a nemzetnek, a fiatal írók felé hajlása, őket támogató, nagy szeretete az a kincs, amelyet mi, a huszas évek fiataljai, hálnkkal és nagy emlékének megőrzésével sem fizethetünk vissza soha. Ezért is az egész nemzet adósa Tormay Cecilenek.

Ács, 1937, április 16.

Vitnyédi Németh István.

A FUVOLÁS LÁNY.

Elhangzott az iparművészeti múzeum kupolája alatt a katolikus Egyház évezredeken át változatlan, fenséges gyászszertartása Tormay Cecile ravatala előtt. A koporsó körül gyertyák lángjai imádkoztak a fekete alaphól kiragyogó ezüstös kereszt felé. Keresztény magunkbaszállás élt mindnyájunkban s egy-szercsak odavasarzóldott szemünk elé Tormay Cecile legszívünkbeamarolóbb pogány alakja: a fuvolás lány. Rámeredtem a Jókai-lepellel bevont koporsóra és ott láttam benne Tormay Cecilt, élete lényegét. Ez az élet a görög-latin kultúráé volt, mint bájos kis terméke, a D'Annunziót és Anatole Franceot elragadó édes fuvolázó. Engem is ez fogott meg először Tormay írásai közül, ez tett hívévé.

Beszélgetéseinkben, vitáinkban (nagyon szeretett velem vitázni) sokszor gondoltam erre, bár nem mondtam neki soha. Kék szeme, aranyos szőke haja északi fajt mondott; hangja, modora, gondolata klasszikusan latint. Ez ellentétek között persze magyar volt, micsoda magyar! A Mátyás királyok, Janus Pannoniusok humanista magyarjainak fajtájából való; lelke magyar sorsokért borult és hadakozott, de átszíneződött mindig a fuvolás lány formailag rég letűnt, valójában örök lelki uralma kettős hazájával.

Igen, a magyar asszonyok vezére humanista asszony volt. Harcos, de fegyverei a Horatiustól Assisi Szent Ferencig tündöklő Itália szellemi fegyvertárából valók, a latin pogányság és a latinos keresztény középkor virágai adtak írásainak formát és csillogást. Mindez valami örök aggódású magyar tűz izzása fölött bontakozott ki benne. Szerkesztőségi összejöveteleinken, mikor körülültük az Erzsébet királyné kávéházban, valamennyiünket lenyűgözött finom figyelmitudásával. Mindenre ügyelt, mindenki minden irodalmi dologát számontartotta; cigarettázva, kissé lehajtott fejjel, kedves mosolygással hallgatott bennünket, gyakran olyan tárgyról, melyben ő volt köztünk a legavatottabb. Olykor egy-egy nehéz életharcot vívó társunkkal félrevonult egy magányos asztalhoz, hogy azután derűs arccal térjenek vissza mindketten közénk. A temetésén nem egy ma már beérkezett író gondolt vissza e kis csendes beszélgetésekre azzal, hogy úgyszólván neki köszönhet mindent! Tormay

sohasem említette irodalmi vezéri munkájának ezt a részét senkinek. A magyar humanum volt politikai, társadalmi és irodalmi nemcsak beszélgetéseinek, de tetteinek is lényege.

Egyszer «Töretlen öregúr» címen elbeszélést írtam az édesapámról a Napkeletbe. A novella bizakodó, rendíthetetlen újrakezdekről szóló hangja nagyon megtetszett neki, valami szokatlan melegséggel tárta ki ekkor lelkét, míg a Kőfaragó-utcai lakása felé tartottunk. Újrakezdeni és felépíteni mindent, mindig, minden összeomlás után, ez az élet s csak ezt hirdesse mindig minden magyar író! Asszonyi útmutatás, de nincs férfi, aki különbet mondhatna.

A magyar humanum sokat, igen sokat vesztett vele. Íróink között üresség maradt utána; a klasszikus kultúra e magyar lelkű avatottja egyedül állt, követni nehéz — hiszen világokat fogott egybe.

Sírja felett örökk ott muzsikál elnémulhatatlan szavával a fuvolás lány...

Kilián Zoltán.

HAZA, NÁDUDVARRA!

Mindig élmény volt részemre, valahányszor beszélhettem *Tormay* Cecillel, legnagyobb női írónkkal s a legelső magyar asszonnyal.

Amikor legutóbb kerestem fel kőfaragóutcai lakásán, nagyon levertnek találtam. Abban az időben lelkiismeretlen hajszát kezdtek ellene bizonyos oldalról. Miután tisztelettel üdvözöltem, apró dolgozószobájában kezdtünk beszélgetni. Váratlanul rámvetette szomorú szemét.

Barátom, a szívem sokszor nyugtalanít... Meglátja, nem élek sokáig.

(Lehet három esztendeje ennek a látogatásnak!)

Szívemig megilletődve próbáltam vigasztalni, de ő állhatatosan rázta a fejét.

— Nem bírom sokáig ezt a hajszát...

Meghatott másodszor is a szomorúsága. Rövid hallgatás után folytatta:

— Valami kérésem lenne magához, aki közel áll a *Napkelethez*...

— Parancsoljon, méltóságos asszonyom!

Egyszerre határozott lett a hangja:

— Ha meghalok, egyre kérem magukat, akik közel állnak hozzám e világban...

Hallgattam. Ő pedig beszélt, mintha végrendeletét olvasta volna fel előttem.

— *Ha meghalok, koporsómat tegyék fel négyökrös parasztszekérre, vigyenek lassú menetben Nádudvarra s temessenek el ott. Nádudvaron akarok utolsót pihenni!*

És míg ezt mondta, könny ragyogott fel mindkét szemében.

Azóta elment közülünk szegény, akit annyian megbántottak harcos életében. Ő már benne van azokban a másvilági ködökben, amelyekbe földi-ember nem tudott még beelátni. Utána tekintünk e ködökbe elmerült megható alakjának s most már a mi szemünk könnyes.

Komáromi János.